โรคโควิด 19 (COVID-19) มีอะไรเปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง

ผศ.พญ.ไกลตา ศรีสิงห์

กุมารแพทย์โรคทางเดินหายใจและเวชบำบัดวิกฤต

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

โรคโควิด-19 เป็นโรคที่เราพบมาประมาณ 1 ปี เริ่มระบาดครั้งแรกที่ประเทศจีน และประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่รายงานการติดเชื้อนี้นอกประเทศจีน และเราเคยควบคุมโรคนี้ได้จนถึงระดับที่ทั่วโลกให้การยอมรับและชื่นชมเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก ขณะนี้เริ่มมีการระบาดระลอกสองซึ่งมีแนวโน้มว่าจะกระจายเป็นวงกว้างทั่วประเทศ หากพวกเราทุกคนไม่ตระหนักและไม่ให้ความสำคัญ มีโอกาสที่จะเกิดการระบาดและกระจายจนควบคุมโรคไม่ได้ บทความนี้จะเขียนเรื่องความรู้พื้นฐานและพยายามนำข้อมูลที่อัพเดทมาให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อให้ทุกคนตระหนักและร่วมมือกันป้องกันโรคนี้ อย่างไรก็ตามข้อมูลโรคนี้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาขอให้ทุกท่านติดตามข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ (ข้อมูลล่าสุดเดือนธันวาคม 2563)

เชื้อและการกลายพันธุ์

SARS-CoV2 คือ ชื่อที่ใช้เรียกเชื้อไวรัสโควิด ส่วน Coronavirus disease 2019 หรือ COVID-19 หรือ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 คือ ชื่อที่ใช้เรียกโรคนี้ ในปัจจุบันเชื้อ SARS-CoV2 ที่ระบาดอยู่ คือ ชนิด G (G type) จากเดิมที่ระบาดในประเทศจีนช่วงแรก ๆ คือ ชนิด L (L type) ซึ่งชนิด G ที่ระบาดอยู่ขณะนี้

ลักษณะเชื้อจะมีหนาม (spike) ปริมาณเพิ่มขึ้นและสามารถแบ่งตัวเพิ่มจำนวนได้มากขึ้น ทำให้มีความสามารถระบาดได้รวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตามการดำเนินโรคการรักษาและวัคซีนที่มีอยู่ยังคงควบคุมและป้องกันได้ดีอยู่ อย่างไรก็ตามคงต้องติดตามข้อมูลการกลายพันธุ์ของเชื้อนี้ต่อไป

โรคโควิด 19 (COVID-19) มีอะไรเปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง

การติดต่อ

การติดต่อหลัก ๆ คือ contact/droplet คือ การสัมผัสเชื้อหรือหายใจรับละอองฝอยขนาด > 5 ไมครอน เข้าทางเดินหายใจ เราจึงเน้นย้ำเรื่องเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร ใส่หน้ากาก และล้างมือบ่อย ๆ เพื่อป้องกันการรับเชื้อทางนี้ ส่วนติดต่อทาง aerosols/airborne คือ การรับเชื้อที่มีละอองฝอยขนาดเล็ก < 5 ไมครอน เกิดขึ้นได้แต่ในสภาวะที่เฉพาะบางอย่าง เช่น การพ่นยาละอองฝอย หรืออยู่ในที่แคบ ๆ นาน ส่วนติดต่อทางอุจจาระและปัสสาวะพบได้ไม่บ่อย จึงแนะนำให้ปิดฝาชักโครกก่อนกดน้ำ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ

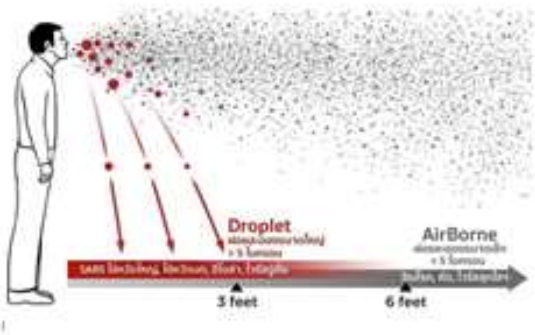

ใครเสี่ยงต่อการติดเชื้อ

ผู้ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อมากที่สุด คือ ผู้ที่อยู่บ้านเดียวกับผู้ติดเชื้อพบร้อยละ 10.3, บุคลากรทางการแพทย์ที่สัมผัสผู้ป่วยพบร้อยละ 1 และผู้ที่สัญจรเดินทางด้วยระบบสาธารณะพบร้อยละ 0.1 แต่ถ้าขณะเดินทางมีคนหนาแน่นหรือแออัดโอกาสติดจะเพิ่มมากขึ้น ปัจจัยด้านตัวผู้ป่วยพบว่าถ้าผู้ป่วยอาการไอ/เสมหะเยอะมีโอกาสแพร่เชื้อได้มากกว่าคนไม่มีอาการ

ลักษณะการดำเนินโรค

หลังจากรับเชื้อ SARS-CoV2 ระยะแพร่เชื้อ (transmission period) ประมาณ 2 วันก่อนแสดงอาการถึง 10 วัน เราจึงแนะนำให้แยกผู้ป่วยหรือคนที่สงสัยติดเชื้อออกจากคนอื่น 14 วัน หลังรับเชื้อไปแล้วประมาณ 5 วัน (median day of infection to onset of symptoms) ผู้ป่วยอาจไม่มีอาการก็ได้ หรือผู้ป่วยจะเริ่มมีอาการไข้ ไอ อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ท้องเสีย อาการเหมือนไข้หวัดใหญ่ แยกไม่ได้ต้องใช้ประวัติการสัมผัสหรือเดินทางไปที่ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อมาใช้ช่วย เพื่อการวินิจฉัย ดังนั้นหากผู้ป่วยปิดบังข้อมูลอาจทำให้วินิจฉัยผิดหรือวินิจฉัยล่าช้าเกิดการแพร่กระจายเชื้อได้ง่ายขึ้น อาการอื่น ๆ ที่พบหอบเหนื่อยร้อยละ 40, อาการปอดบวมรุนแรงร้อยละ 14 และอาการ รุนแรงมากต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ หรือ ECMO ร้อยละ 5

โรคโควิด 19 (COVID-19) มีอะไรเปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง

อาการอื่น ๆ นอกปอดในเด็กและวัยรุ่นพบได้ คือ multisystem inflammatory syndrome in children and adolescent (MIS-C) อาการจะคล้ายผู้ป่วยโรคคาวาซากิ มีไข้ร่วมกับพบอาการ 2 ใน 4 ข้อดังนี้

1) ผื่น ตาแดง ปากแดง มือเท้าลอก
2) ความดันต่ำ หรือช็อก
3) การทำงานหัวใจผิดปกติ
4) อาการทางเดินอาหาร เช่น ท้องเสีย อาเจียน ปวดท้อง

และ มีค่า ERS, CRP สูง

อาการอื่น ๆ นอกปอดในผู้ใหญ่พบอาการไม่ได้รับรสหรือไม่ได้รับกลิ่นบ่อย และอาการนี้หายช้า อาการทางระบบประสาท : พบปวดหัว มึนหัว encephalopathy แขนขาอ่อนแรง, อาการทางไต : พบโปรตีนในปัสสาวะ ปัสสาวะเป็นเลือด อาการทางตับ : พบเซลล์ตับถูกทำลาย สารเหลืองเพิ่ม, อาการระบบทางเดินอาหาร : ท้องเสีย อาเจียน ปวดท้อง, อาการทางระบบเลือด : พบการแข็งตัวของเลือดมากผิดปกติเกิดลิ่มเลือดอุดตันตามหลอดเลือดอวัยวะต่าง ๆ ได้แก่ deep vein thrombosis และ pulmonary embolism, อาการระบบหัวใจ : พบ Takotsubo cardiomyopathy, myocardial injury/myocarditis, cardiac arrhythmias, cardiogenic shock, myocardial ischemia, acute cor pulmonale อาการระบบต่อมไร้ท่อ : พบน้ำตาลในเลือดสูง และ diabetic ketoacidosis ได้, ระบบผิวหนัง : พบจุดเลือดออก ผื่น

ระยะการดำเนินโรค

แบ่งระยะการดำเนินโรคเป็น 2 ช่วง คือ ร่างกายตอบสนองต่อไวรัส (Viral response phase) และร่างกายตอบสนองต่อการอักเสบ (Host inflammatory response phase) อาการและอาการแสดงแบ่งเป็นระยะได้ 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การติดเชื้อระยะแรก (early infection) เป็นช่วงแรกการรับเชื้อผู้ป่วยมีอาการทางเดินหายใจไม่รุนแรง ไข้ ไอ ปวดเมื่อย เป็นระยะที่ร่างกายตอบสนองต่อเชื้อไวรัส

ระยะที่ 2 ระยะแสดงอาการทางปอด (pulmonary phase) ผู้ป่วยจะเริ่มมีอาการหอบเหนื่อย ขาดออกซิเจน มีอาการปอดอักเสบ เอ็กเรย์ปอดพบความผิดปกติ ระยะนี้เป็นช่วงคาบเกี่ยวระหว่าง Viral response phase กับ Host inflammatory response phase ตรวจพบ transaminitis, low-normal procalcitonin

ระยะที่ 3 hyperinflammation phase ผู้ป่วยมีอาการรุนแรงเป็น ARDS, SIRS/Shock, cardiac failure ตรวจพบ ESR, CRP, LDH, D-dimer, ferritin, Troponin, NT-proBNP สูง

โรคโควิด 19 (COVID-19) มีอะไรเปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง

การวินิจฉัย

ใช้อาการ และอาการแสดง ประวัติการสัมผัสหรือเสี่ยงต่อการติดเชื้อ SARS-CoV2 และตรวจพบหลักฐานการติดเชื้อ โดยติดเชื้อวันแรก ๆ ใช้การตรวจหาเชื้อด้วยวิธี RT PCR หรือ viral culture หากติดเชื้อวันหลัง ๆ ตรวจภูมิคุ้มกันต่อเชื้อ IgM, IgG, Neutralizing Ab

การรักษา

การรักษาประคับประคองและรักษาตามอาการ คือ สิ่งสำคัญที่สุด เน้นการเฝ้าติดตามอาการอย่างใกล้ชิดเพื่อเฝ้าระวังคนที่จะมีอาการรุนแรง การรักษาได้แก่ ให้การดูแลช่วยเหลือทางเดินหายใจ ให้ออกซิเจน ให้สารน้ำทางหลอดเลือดหากกินไม่ได้หรือมีอาการขาดน้ำ ยาลดไข้ และยาตามอาการ

การรักษาเฉพาะปัจจุบัน (เดือน ธันวาคม 2563) ยารักษาที่ใช้ฆ่าไวรัสที่น่าจะได้ผลดี คือ Remdesivir, Favipiravir มีประโยชน์ในรายที่อาการไม่รุนแรงมาก (ระยะที่ 2) หากอาการรุนแรงมากเข้าระยะที่ 3 การให้ Dexamethasone น่าจะมีประโยชน์ อันนี้คือข้อมูลล่าสุดในอนาคตอาจมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้น

การป้องกัน

การป้องกันคือสิ่งสำคัญที่สุด การเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร คือ สิ่งที่ดีที่สุดแต่ในทางปฏิบัติทำได้ยากที่สุด การล้างมือบ่อย ๆ การใส่หน้ากาก ทำความสะอาดบริเวณที่สัมผัสบ่อย ๆ งดเว้นการสัมผัสบริเวณใบหน้า

กรณีมีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ SARA-CoV2 และยังไม่มีอาการผิดปกติให้ quarantine 14 วัน หากมีอาการต้องแยกตัว (Isolation) จากคนอื่น ๆ

โรคโควิด 19 (COVID-19) มีอะไรเปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง

วัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ขณะนี้ผ่านการรับรอง 2 ชนิดและอยู่ระหว่างการพัฒนาอีกหลายตัว คาดว่าน่าจะนำเข้าประเทศไทยในเร็ว ๆ นี้

เอกสารอ้างอิง

1. Mercatelli D, Giorgi FM. Geographic and Genomic Distribution of SARS-CoV-2 Mutations. Front. Microbiol., 22 July 2020 | https://doi.org/10.3389/fmicb.2020.01800.
2. WHO 2020. Multisystem inflammatory syndrome in children and adolescents temporally related to COVID-19. https://www.who.int/news-room/commentaries/detail/multisystem-inflammatory-syndrome-in-children-and-adolescents-with-covid-19.